

Araştırma Makalesi/Research Article

Aile ve Sanat Terapisi: Disiplinler Arası Araştırmalar Üzerine Bibliyometrik Analiz

Hatice ÖZTÜRK¹

(Geliş Tarihi/Received: 12.06.2025; Kabul Tarihi/Accepted: 05.08.2025)

Özet

Amaç: Bu çalışma, aile ve sanat terapisi üzerine yapılan disiplinler arası araştırmaların kapsamlı bir analizini sunmayı amaçlamıştır.

Yöntem: Aile ve sanat terapisi ile ilgili 1980-2024 yılları aralığında Web of Science veri tabanında yer alan yayınlar analiz edilmiştir. Araştırmada “aile” ve “sanat terapisi” anahtar kelimeleri tüm alanlarda taratılmıştır. Bu bağlamda elde edilen 354 çalışma, VOSviewer (Version 1.6.19) paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Yapılan analiz sonuçlarına göre aile ve sanat terapisi üzerine en çok yayın 33 eser ile 2021 yılındadır. Yayınlanan çalışmalarda sanat terapisi, travma, depresyon, palyatif bakım, çocuk, aile, bilinçli farkındalık, aile terapisi, travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete, yaratıcılık gibi anahtar kelimeler öne çıkmıştır. Aile ve sanat terapisi ile ilgili çalışmalarda sürdürülebilir kalkınma hedefleri odaklı değerlendirmede ise “sağlık ve kaliteli yaşam”, “toplumsal cinsiyet eşitsizliği” ve “nitelikli eğitim” gibi sürdürülebilir kalkınma hedefleri ön plandadır. Bu konuda yapılan araştırmalar özellikle psikoloji, rehabilitasyon, aile çalışmaları, psikiyatri, kamu çevre ve iş sağlığı gibi araştırma alanlarında hız kazanmıştır.

Sonuç: Bu araştırmanın bulguları aile ve sanat terapisi odağında gelecekte yapılacak araştırma alanları ve kanıta dayalı uygulamalar için önemli bilgiler sağlayabilir.

Anahtar kelimeler: Aile, sosyal hizmet, sanat, sanat terapisi, bibliyometrik analiz

Family and Art Therapy: A Bibliometric Analysis of Interdisciplinary Research

Abstract

Aim: The objective of this study is to provide a comprehensive analysis of interdisciplinary research on family and art therapy.

Methods: Publications on family and art therapy in the Web of Science database between 1980 and 2024 were analyzed. The keywords “family” and “art therapy” were searched in all fields. In this context, 354 studies were analyzed using the VOSviewer (Version 1.6.19) package program.

Results: The results of the analysis indicate that the year 2021 has yielded the highest number of publications on family and art therapy, with a total of 33 works. A review of the extant literature reveals the prevalence of specific keywords in published studies, including art therapy, trauma, depression, palliative care, child, family, mindfulness, family therapy, post-traumatic stress disorder, anxiety, and creativity. In the studies on family and art therapy, sustainable development goals such as “good health and well-being,” “gender inequality,” and “quality education” are prioritized in the evaluation focused on sustainable development goals. A growing body of research has emerged in various fields, including psychology, rehabilitation, family studies, psychiatry, public health, and occupational health, focusing on this subject.

Conclusion: The findings of this study may serve as a foundation for future research on family and art therapy, as well as contribute to the development of evidence-based practices.

Keywords: Family, social work, art, art therapy, bibliometric analyses

¹ Arş. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-4982-3257
e-posta: haticeozturk@aksaray.edu.tr

GİRİŞ

Aile yaşam döngüsü içerisinde ebeveyn-çocuk arasındaki çatışmalar, iletişim engelleri, bağımlılık, depresyon, hastalık, okul terki gibi çoklu sorunlar ortaya çıkabilir. Bu sorunların çözümünü ve olumlu değişimi teşvik eden sanat terapisi, aile üyeleri arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesinde, iletişim becerilerinin geliştirilmesinde ve duyguların güvenli biçimde dışavurumunun sağlanmasında etkili bir işleve sahiptir (Faltová ve Mojžíšová, 2023; Nielsen vd., 2021). Aile bir sistem olarak değerlendirildiğinde aileyi oluşturan üyeler arası ilişkiler ve yapılar zaman içinde değişime uğrayabilmekte, aile örüntüleri ve işlevselliği dönüşebilmektedir. Bu değişim ve dönüşüm sürecinde yalnızca biyolojik bağa dayanmayan aynı zamanda eğitimsel, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik işlevlere de sahip olan aile sistemi, aile üyeleri açısından önemli bir etkileşim alanıdır (Varışlı vd., 2024). Dolayısıyla aile bağında yer alan bireylerin fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal iyilik hali, bu sistemde meydana gelen herhangi bir değişim ya da dönüşümden olumlu ya da olumsuz biçimde etkilenebilir. Sosyal hizmet disiplini, aile sisteminde yer alan psikolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel örüntüleri ve aile üyeleri arasındaki ilişki ve etkileşimleri odağa alır. Sosyal hizmet uzmanları, sistemdeki aile üyelerinin sahip olduğu potansiyelleri ve kaynakları ortaya çıkararak karşılıklı ilişkilerin iyileştirilmesine yönelik uygulamalar yürütürler (Yıldırım, 2020). Bununla birlikte bireylerin refahını destekleyen sağlanmasına etkili sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilebilmesi için aile içi ilişkileri ve işlevselliği anlamak oldukça önemlidir.

Riley ve Malchiodi (2003) sanat terapisinin, aile sisteminde işlevsel olmayan davranış kalıplarının değişimini sağlamada önemli bir rol oynadığını ve böylelikle aile üyelerine daha geniş bir perspektif sunduğunu vurgulamaktadır. Sanat terapisi aile üyelerinin kendilerini anlamalarını, davranışlarını yönetebilmelerini ve kişiliklerinin gelişimini teşvik ederek bütüncül iyi olma haline katkı sağlayabilir (Malchiodi, 2012; Wu ve Chung, 2023). Birey, aile, grup ve topluluklarla çalışırken psikososyal sorunların ve ruhsal bozuklukların tedavisinde kullanılan bu yöntemin temelinde değişimin, gelişimin ve kabulün teşvik edilmesi yer almaktadır. Sanat terapisinde değişim, bazen güvenin ve içgörünün artması bazen de keşfetme becerisi kazanma olarak gerçekleşebilmektedir (Edwards, 2004; Holmqvist vd., 2017; Schouten vd., 2015).

Bir terapötik yaklaşım olarak sanat terapisi; duygu, düşünce ve davranışları ifade etmeyi kolaylaştırmakta ve ailedeki üyelere yaşam dönemlerinde ortaya çıkan güçlüklerle başa çıkma olanağı sunmaktadır (Okcu, 2022). Örneğin Rossetti (2021), hamile kadınların doğum öncesi yaşadıkları izolasyon ve belirsizlik gibi stresli yaşam olaylarıyla başa çıkmalarında grup temelli sanat terapisinin kadınların duygularını keşfetmelerinde ve ifade etmelerinde destekleyici yönüne işaret etmektedir. Eren ve arkadaşları (2023) ise yeme bozukluğu tanılı bireylere uygulanan sanat terapisinin bireylerin depresif belirtilerini azaltmada ve işlevsellik düzeylerini artırmada etkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Yılmaz ve Öztürk (2019) palyatif bakım kapsamında sanat terapisinin etkisine odaklanarak sanat terapisi uygulamalarının kanser hastalarının tedavi süreci ve sonrasında ağrı ile başa çıkma, beden imajı, kaygı, kişilik,

benlik saygısı gibi konular bağlamında etkileri üzerinde durmaktadır. Hass-Cohen ve arkadaşları (2021) ise sanat terapisinin kronik ağrıları olan hastaların depresyon, korku, anksiyete düzeylerini azaltmada etkili olduğunu vurgulamaktadırlar. Bunun yanı sıra sanat terapisinin kişiler arası ilişkilerde yaşanan sorunları çözmede duygusal, bilişsel ve davranışsal değişiklikleri başlatma potansiyeline işaret etmektedirler. Benzer biçimde Collette ve arkadaşları (2021) sanat terapisinin palyatif bakım bağlamında hasta bireylerin semptomlarını azaltmanın yanı sıra kaynakları (duyusal, sosyal, bilişsel) harekete geçirerek hasta ve yakınları arasındaki ilişkiyi güçlendirdiğine dikkat çekmektedirler. Diğer yandan özellikle çocuk ve ergenlerle çalışan sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikolojik danışman gibi meslek elemanları sanat terapilerine müdahalelerinde giderek daha fazla yer vermektedirler. Okul ortamlarında çocuklarda duygusal ve davranışsal sorunların çözümünde çizim, boyama, heykel, kil gibi çeşitli görsel sanatlar yoluyla sanat terapisi kullanılabilmektedir. Çocuklarda kişisel gelişimi teşvik eden bu yöntemle kaygı düzeylerinin azaltılması, yaşam kalitesi ve problem çözme becerilerinin iyileştirilmesi mümkün olabilmektedir (Moula, 2020). Ergenlerde fiziksel ve ruhsal iyilik halinin artırılmasına yönelik sanat terapileri yaygın olarak kullanılmaktadır. Örneğin fiziksel sağlık sorunları yaşayan ergenlerde mandala destekli sanat terapisinin ergenlerin yaşam kalitelerini artırmada, güçlü yönlerini keşfetmelerinde ve çevreleriyle olan ilişkilerini güçlendirmelerinde etkili olduğu tespit edilmiştir (Temür vd., 2025).

Sanat yoluyla iyileşme özellikle travma geçmişi olan aile üyeleri arasında benzersiz ve tamamlayıcı bir süreç olarak ifade edilebilir (Sabados, 2024). Çünkü sanat, bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları güçlükler karşısında kendilerini ifade etmelerini sağlayan güçlü ve güvenli bir araçtır. Travma gibi kaotik durumlar sonucunda oluşan yaşantılar, bireyler arası ilişkilerin bozulmasına ve biyopsikososyal iyilik halinin olumsuz etkilenmesine neden olabilir. Bu noktada yapılan araştırmalar sanat temelli müdahalelerin travmatik deneyimleri düzenlemede, depresyon, kaygı ve stresi azaltmada ve umut aşılama etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Bosman vd., 2021; Corrado vd., 2022; Ünal ve Erdoğan Yüce, 2024). Örneğin Türkiye’deki mülteci çocuklarla yürütülen sanat terapisinin duyguları ifade etmedeki işlevsel yönü sayesinde travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve kaygı belirtilerini azaltmada etkili olduğu bildirilmiştir (Ugurlu vd., 2016). Dolayısıyla sanat terapisi, ailelerin yaşam dönemlerinde karşılaşılan güçlüklerin görsel metaforlarla anlamlandırılmasına yardımcı olan yaratıcı bir süreçtir (Ganzon vd., 2020). Bu süreçte elde edilen çıktılar, bireylerin sahip olduğu kaynakları keşfetmelerine ve bağlantı kurmalarına katkı sağlayabilir. Ayrıca kanıta dayalı bir müdahale yöntemi olarak sanat terapisi aile refahı açısından bütüncül psikososyal iyilik halinin sağlanmasına ve yaşam doyumunun artırılmasına önemli ölçüde katkı sağlayabilir.

Literatürde sanat terapisi üzerine yapılan bibliyometrik analizlerin disiplinler arası bir yaklaşımla ele alındığı tespit edilmiştir (Homavandi vd., 2024; Liu vd., 2022; Rodriguez Novo vd., 2021; Wu ve Chung, 2020). Ancak ilgili alan yazında aile ve sanat terapisi odağında ele alınan çalışmalara rastlanılmamıştır. Oysa sanat terapisi aile sisteminde bireylerin fiziksel ve psikososyal sağlığı, aile üyelerinin ilişki biçimleri, aile yapısı ve örüntüleri bağlamında; aile üyelerini güçlendirme ve aile işlevselliğini geliştirme potansiyeli taşımaktadır. Ayrıca aile refahını merkezine alan sosyal hizmet, psikoloji, sağlık gibi disiplinler açısından sanat terapisi, kanıta dayalı müdahalelere ışık tutabilir. Bu nedenle aile ve sanat terapisi üzerine literatürdeki bilgi birikimini ve araştırma

eğilimlerini ortaya koymak bu alandaki boşluğun giderilmesi açısından önemlidir. Buradan hareketle bu araştırma, Web of Science (WOS) veri tabanında aile ve sanat terapisi üzerine yapılan mevcut çalışmaların kapsamlı bir analizini sunmayı ve bu alanda gelecekteki araştırma eğilimlerinin ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda araştırmada şu sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Aile ve sanat terapisi üzerine yapılan araştırma eğilimleri (yıllara, araştırma alanlarına, anahtar kelimelere, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine göre) nasıldır?
2. Bu araştırmalarda en üretken ve etkili ülkeler, yazarlar ve kurumlar hangileridir?

YÖNTEM

Aile ve sanat terapisi üzerine nitel ve nicel yöntemlerle yürütülen pek çok araştırma vardır. Bibliyometrik çalışmalar geniş bir alana dağılmış konularda araştırma eğilimlerini güçlü yönleri ve sınırlılıklarıyla ortaya koymada etkili bir yöntem olarak öne çıkmaktadır (Aria ve Cuccurullo, 2017; Liu vd., 2022).

Bu araştırmalarda bir olguya dair karmaşık bilgi akışının sistematik biçimde anlamlandırılması ve dolayısıyla güncel araştırma eğilimlerinin tespit edilmesi hedeflenir. Bu hedefler doğrultusunda VOSviewer (Version 1.6.19) analiz programı aracılığıyla araştırmacı tarafından belirlenen bir olgu üzerine bibliyometrik ağlar oluşturulur. Bu bağlamda bibliyometrik analiz görsel haritalar sunmayı ve araştırma soruları odağında belirlenen bileşenler (yazar, ülke, kurum, anahtar kelime vb.) arasındaki ilişkileri ortaya koymayı sağlar (Dereli, 2024; Van Eck ve Waltman, 2023).

Bu araştırmada aile ve sanat terapisi üzerine yapılan yayınlara erişebilmek için Web of Science (WOS) veri tabanı kullanılmıştır. Sanat terapileri (art therapy) türleri açısından geniş uygulamaları kapsayan bir kavramdır. Ancak mevcut araştırmada sanat terapilerinin herhangi bir türü odağa alınmadan Web of Science (WOS) veri tabanında “family” ve “art therapy” kavramları anahtar kelimeler olarak tüm alanlarda taratılmıştır. Bu tarama sonucunda 1980-2024 yılları aralığında 354 çalışmaya ulaşılmıştır. Elde edilen bu veriler, VOSviewer (1.6.19) paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Mevcut araştırmada erişime açık olan ikincil veriler kullanıldığı ve katılımcı bilgileri toplanmadığı için etik kurul onayına gerek duyulmamıştır.

BULGULAR

Bu araştırmada yapılan bibliyometrik analiz bulgularına göre Tablo 1’de aile ve sanat terapisi üzerine yayınlanan araştırmaların yıllara göre dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 1. Yayınlanan araştırmaların yıllara göre dağılımı

Yayın yılı	Yayın sayısı	Yayın yılı	Yayın sayısı	Yayın yılı	Yayın sayısı	Yayın yılı	Yayın sayısı
2024	25	2014	14	2004	3	1994	2
2023	25	2013	12	2003	2	1993	4
2022	26	2012	15	2002	3	1992	3
2021	33	2011	10	2001	4	1991	4

2020	20	2010	9	2000	3	1990	2
2019	19	2009	7	1999	3	1987	1
2018	16	2008	17	1998	1	1983	1
2017	15	2007	7	1997	1	1982	1
2016	17	2006	5	1996	3	1980	1
2015	12	2005	5	1995	3		

Kaynak: Web of Science (WOS), 2024

Tablo 1’e göre, aile ve sanat terapisi konusundaki araştırmaların 2021 yılında yayımlanan 33 çalışma ile yayın sayısı açısından en yüksek düzeye ulaştığı belirlenmiştir. Bununla birlikte bu konuda ilk araştırmanın 1980 yılında yayınlanmış olması dikkat çekicidir. Diğer yandan 2020-2021 yılları aralığında bu alanda yürütülen araştırmaların nispeten daha yüksek olduğu öne çıkmıştır.

Tablo 2. Yayımlanan araştırmaların araştırma alanlarına göre dağılımı

Araştırma alanı	Çalışma sayısı
Psikoloji	181
Rehabilitasyon	103
Psikiyatri	28
Aile Çalışmaları	26
Kamu, Çevre ve İş Sağlığı	21
Hemşirelik	18
Sağlık Bilimleri ve Hizmetleri	14
Sosyal Hizmet	13

Kaynak: Web of Science (WOS), 2024

Tablo 2’de aile ve sanat terapisi üzerine yayımlanan çalışmalarda öne çıkan araştırma alanlarına yer verilmiştir. Bu bağlamda “Psikoloji, Rehabilitasyon, Psikiyatri, Aile Çalışmaları, Psikiyatri, Kamu Çevre ve İş Sağlığı, Hemşirelik, Sağlık Bilimleri ve Hizmetleri, Sosyal Hizmet” disiplinleri bu konuda en çok yayın yapılan araştırma alanları olarak öne çıkmıştır.

Tablo 3. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri bazlı araştırma dağılımı

Yayın dili	Çalışma sayısı
Sağlık ve Kaliteli Yaşam	299
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	61
Nitelikli Eğitim	20

Kaynak: Web of Science (WOS), 2024

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri bazlı araştırma sayısında öne çıkan ilk 3 hedefin başlığına Tablo 3’te yer verilmiştir. Buna göre bu alanda en fazla çalışma, 299 eser ile sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden “Sağlık ve Kaliteli Yaşam” başlığı altında yer almıştır. Diğer sürdürülebilir kalkınma hedefleri odağında yapılan çalışmalarda ise 61 eser ile “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” ve 20 eser ile “Nitelikli Eğitim” başlığı ön plana çıkmıştır.

Tablo 4. Aile ve sanat terapisi üzerine yayını olan ilk on yazar

Yazar	Çalışma sayısı
Hass-Cohen, Noah	12
Linesch, Debra	9
Bokoch, Rebecca	8
Chilton, Gioia C	7
Snir, Sharon	7
Goldner, Limor	6
Potash, Jordan S.	6
Kaimal, Grija	5
Metzl, Einat	5
Herman, Jessica	5

Kaynak: Web of Science (WOS), 2024

Tablo 4’e göre, aile ve sanat terapisi alanına en fazla araştırma yaparak öncülük eden ilk üç yazarın “Hass-Cohen, Noah”, “Linesch, Debra” ve “Bokoch, Rebecca” olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Yayınlanan araştırmalarda öne çıkan ilk 10 kurum

Kurum	Çalışma sayısı
Loyola Marymount University	24
University of Haifa	23
Alliant International University	11
George Washington University	11
University of California System	10
Drexel University	9
Ben Gurion University of the Negev	8
Tel Hai Academic College	8
Jewish Board Family Children’s Serv	5
New York University	5

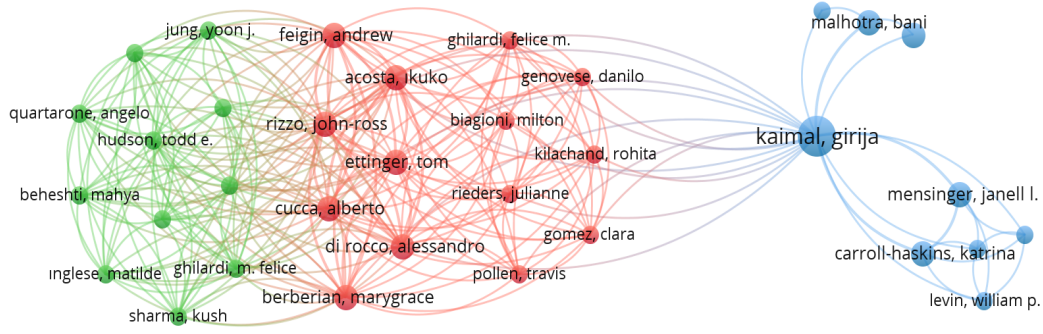
Kaynak: Web of Science (WOS), 2024

Aile ve sanat terapisi üzerine yapılan araştırmalarda öne çıkan ilk 10 kurum bilgisine Tablo 5’te yer verilmiştir. Buna göre “Loyola Marymount University” 24 eser ile bu alanda en fazla araştırma üreten kurumdur.

Ortak Yazar Analizi

Bu araştırmada aile ve sanat terapisi üzerine en fazla bağlantılı ve iş birliği yapan yazarları tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak ortak yazar analizi yapılmıştır. Analiz kapsamında en az 1 yayın ve en az 1 atıf kriteri belirlenerek; 34 birim, 3 küme, 257 bağlantı gücü ve 282 toplam bağlantı gücünden oluşan ağ haritası çıkarılmıştır (Şekil 1). Ortaya çıkan kümlere göre toplam bağlantı gücü dikkate alındığında 2 yayın, 37 atıf, 31 toplam bağlantı gücü ile Acosta, Ikuko; Berberian, Marygrace; Cucca, Alberto; Di Rocco, Alessandro; Ettinger, Tom; Feigin, Andrew; Rizoo, John-Ross bu alanda en güçlü yazar ağına sahip

araştırmacılar olarak öne çıkmıştır. Diğer kümede ise 5 yayın, 64 atıf, 25 toplam bağlantı gücü ile Kaimal, Girija ön plandadır.

Şekil 1. Yazarlar Arası İşbirliğini Gösteren Ortak Yazar Analizi

Yazarların Atıf Analizi

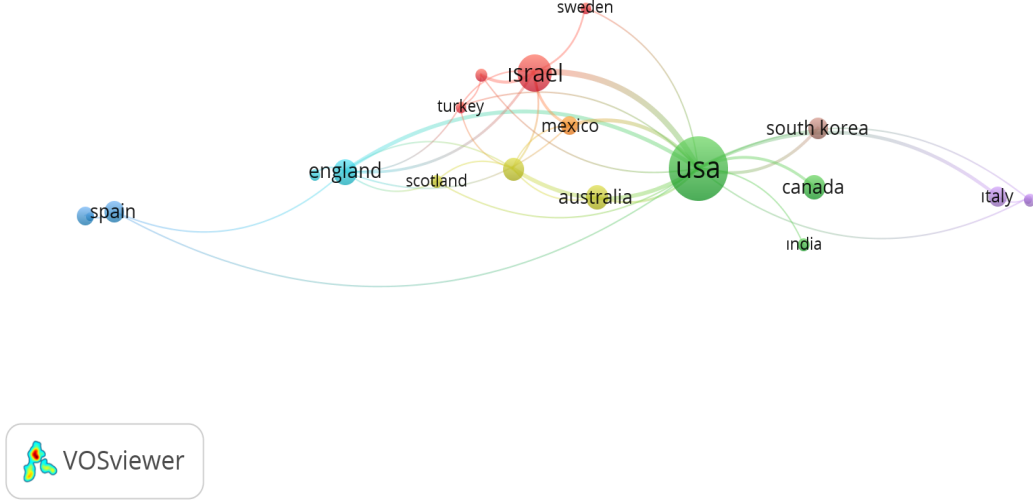
Yazarların atıf ağlarını belirlemek amacıyla en az 1 yayın ve atıf kriteri ölçütü temel alınarak, ağ haritası oluşturulmuştur. Bu bağlamda toplamda 18 küme, 1523 bağlantı ve 1863 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Ağ haritasında öne çıkan yazarlar; Hass-Cohen, Noah (12 yayın, 126 atıf, 101 toplam bağlantı gücü) ve Bokosh, Rebecca (8 yayın, 74 atıf, 78 toplam bağlantı gücü) olarak ifade edilebilir. Bununla birlikte bu konuda Türkiye’de yapılan çalışmalar; Eren ve arkadaşları (2023), Temür ve arkadaşları (2025) ile Ugurlu ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan araştırmalarda sınırlıdır.

Şekil 2. Yazarların Atıf Bağlarını Gösteren Ağ Haritası

Ülkelerin Atıf Analizi

Ülkelerin atıf ağlarını ortaya koymak amacıyla en az 1 yayın ve atıf kriteri ölçütü temel alınarak, ağ haritası çıkarılmıştır. Bu noktada elde edilen ağ haritasında toplamda 8 küme, 37 bağlantı ve 129 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Ülkelerin atıf analizi bağlamında 1527 atıf, 153 yayın, 94 toplam bağlantı gücü ile Amerika Birleşik Devletleri öne çıkmıştır.

Şekil 3. Ülkelerin Atıf Bağlarını Gösteren Ağ Haritası

Kurumların Atıf Analizi

Kurum bazlı atıf ağlarının analizini gerçekleştirirken en az 1 yayın ve atıf kriteri ölçütü temel alınarak, ağ haritası oluşturulmuştur. Bu analize göre en fazla eser, atıf ve toplam bağlantı gücüne sahip olan kurumlar arasında “University Haifa” (23 eser, 171 atıf, 76 toplam bağlantı gücü) ve “Loyola Marymount University” (18 eser, 147 atıf, 70 toplam bağlantı gücü) öne çıkmıştır.

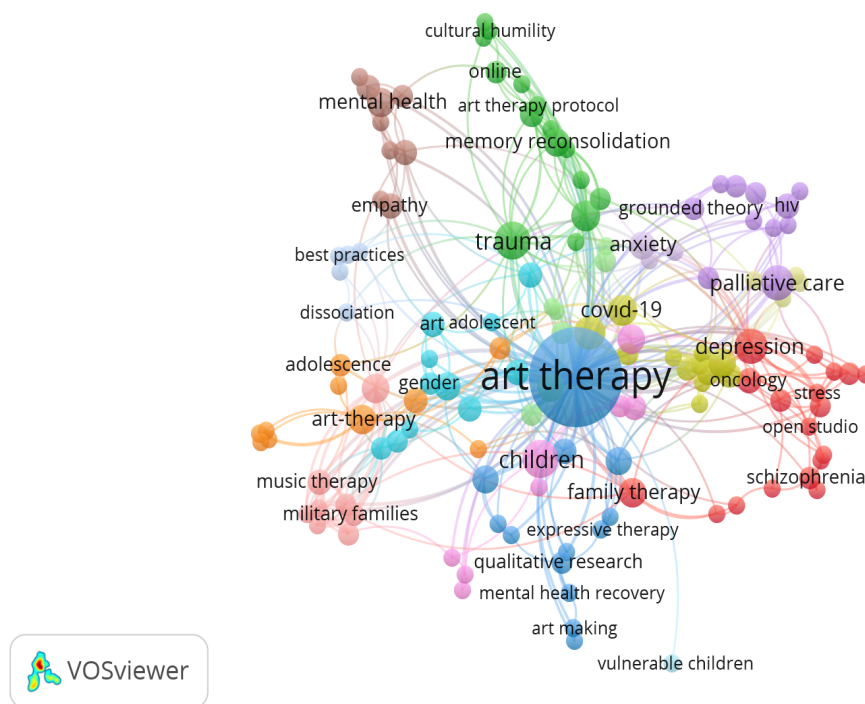
Şekil 4. Kurumların Atıf Bağlarını Gösteren Ağ Haritası

Yazarların Anahtar Kelime Analizi

Anahtar kelime analizinde 15 küme, 448 bağlantı, 621 toplam bağlantı gücü ortaya çıkmıştır. Buna göre yazarların çalışmalarında öne çıkan anahtar kelimeler; sanat terapisi, travma, depresyon, palyatif bakım, çocuk, aile, bilinçli farkındalık, aile terapisi, travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete, yaratıcılık olarak sıralanabilir.

Tablo 6. Yazarların Anahtar Kelime Analizi

Yazar	Kelime Kullanım Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Sanat terapisi	120	108
Travma	11	19
Depresyon	9	12
Palyatif bakım	9	12
Çocuk	11	11
Aile	6	11
Bilinçli farkındalık	8	11
Aile terapisi	6	10
Travma sonrası stres bozukluğu	6	10
Anksiyete	5	9
Yaratıcılık	7	9

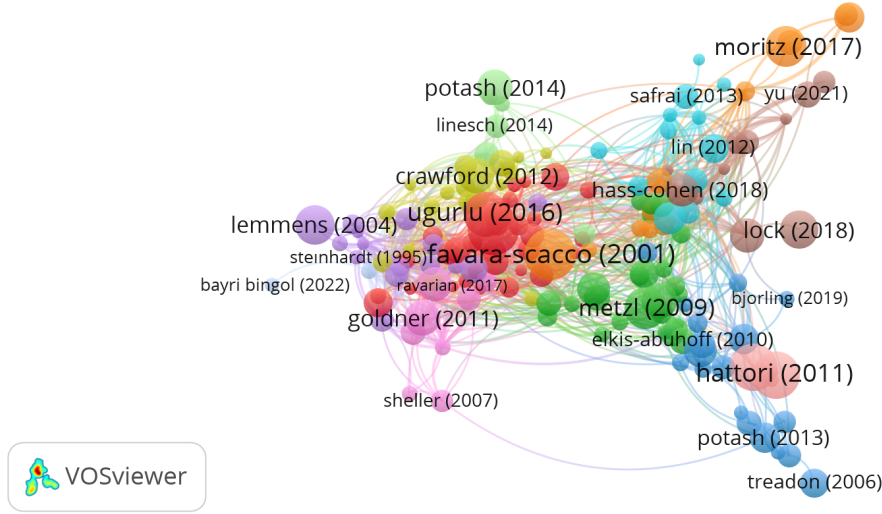

Şekil 5. En Fazla Kullanılan Anahtar Kelimelerin Analizi

Eserlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi

Aile ve sanat terapisi üzerine yapılan çalışmalarda en az 3 atıf almış olma ölçütü göz önünde bulundurularak gerçekleştirilen bibliyografik eşleşme analizinde 12 küme, 952 bağlantı gücü ve 1474 toplam bağlantı gücü

ortaya çıkmıştır. Bibliyografik eşleşme açısından en yüksek eşleşmeler “Schreirer (95 atıf) ve Favara- Scacco (95 atıf)” olarak öne çıkmıştır.

Şekil 6. Bibliyografik Eşleşme Analizi

TARTIŞMA

Bu bibliyometrik analiz aile ve sanat terapisi üzerine yapılan araştırma eğilimlerinin tespit edilmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda analiz sonuçları yıl bazlı dağılıma göre 2021 yılında en fazla araştırma yapıldığını ortaya koymaktadır. Bu alanda yapılan araştırma sayıları yıllara göre farklılık göstermekle birlikte 2020-2021 yılları aralığında yayınlanan araştırma sayıları nispeten daha yüksek bulunmuştur. Bu durum Covid-19 pandemisinin ortaya çıkması ile bağlantılı olarak yorumlanabilir. Luo ve arkadaşları (2023) Covid-19 pandemisinin bireylerde hem fiziksel hem de ruhsal sağlığı sorunlarına yol açtığını ve sanat terapisi gibi yenilikçi ruh sağlığı müdahalelerine ihtiyaç duyulduğunu ifade etmektedirler.

Bu araştırmanın önemli sonuçlarından biri de araştırma alanlarında psikolojik, sosyal ve sağlık odaklı (psikoloji, rehabilitasyon, psikiyatri, aile çalışmaları, psikiyatri, kamu çevre ve iş sağlığı, hemşirelik, sağlık bilimleri ve hizmetleri, sosyal hizmet vb.) disiplinlerin öne çıkmasıdır. Bu bulgu, aile ve sanat terapisi üzerine yapılan araştırmaların disiplinler arası potansiyelini açığa çıkarmaktadır. Bununla birlikte sanat terapisinin aile dinamiklerini ve yapısını anlamlandırmada ve aile işlevselliğine yönelik müdahaleler geliştirmede eğitim, kültürel çalışmalar, antropoloji, sosyoloji, teknoloji gibi alanlarda sınırlı kaldığı ifade edilebilir. Ancak birey, aile, grup ve toplumlara yönelik sanat terapisi uygulamalarının bu disiplinler odağında kültüre ve teknolojiye duyarlı yenilikçi yaklaşımlarla ele alınması önemlidir.

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri dikkate alındığında ise aile ve sanat terapisi üzerine yapılan araştırmalarda sağlık ve kaliteli yaşam, toplumsal cinsiyet eşitliği ve nitelikli eğitim hedeflerinin öne çıkması dikkat çekicidir. Yapılan araştırmalar hasta bireylerin sağlığa yönelik ihtiyaçlarını karşılamada sanat terapisinden faydalanma düzeylerinin giderek arttığını vurgulamaktadırlar (Chiang vd., 2019; Hacıoğlu Güven ve Altundağ, 2024; Homavandi vd., 2024). Bazı araştırmalar, eğitim alanında kullanılan sanat terapisinin çocuk ve ergenlerin öz

anlayış düzeylerinin ve kişiler arası iletişim becerilerinin artırılmasında etkili olduğunu göstermektedir (Cui ve Wang, 2022; Yuan vd., 2021). Bununla birlikte sanat temelli müdahaleler yalnızca bireysel değil aynı zamanda toplumsal boyutta cinsiyet, kimlik, ırk gibi yapısal eşitsizlikleri içeren sorunları kesişimsel bir perspektifle ele almaktadır (Talwar, 2010). Bu bağlamda sanat terapisi, ulusal ve uluslararası alanda birey ve ailelere yönelik kapsayıcı sosyal politikaların, psikososyal destek ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesinde ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasında etkili bir araç olabilir.

Bu araştırmada ortak yazar analizi kapsamında elde edilen bulgulara göre toplam bağlantı gücü bağlamında öne çıkan yazar Acosta, Ikuko'dur. Ayrıca araştırmada yazarların atıf ağları ve en çok yayın üretme bağlamında Hass-Cohen, Noah birinci sırada yer almıştır. Analizlere göre bu alana öncülük eden ülkelerde Amerika Birleşik Devletleri'nin; kurumlarda ise "University Haifa" ve "Loyola Marymount University" ön planda olduğu bulunmuştur. Türkiye'de bu konuda yapılan araştırma sayısının sınırlı olması (Eren vd., 2023; Temür vd., 2025; Ugurlu vd., 2016) bu alanda yerel literatürün gelişmekte olduğunu ve daha fazla disiplinler arası araştırma ve uygulamalara ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar aile ve sanat terapisi üzerine yapılan araştırma eğilimlerinin belirli bölgelerde ve ağ aktörleriyle yoğunlaştığını göstermektedir. Bununla birlikte yerel ve küresel açıdan bu alanda araştırmaların genişletilmesi ve iş birliklerinin güçlendirilmesi önem teşkil etmektedir.

Mevcut araştırmada aile ve sanat terapisi üzerine yapılan araştırmalarda "sanat terapisi, travma, depresyon, palyatif bakım, çocuk, aile, bilinçli farkındalık, aile terapisi, travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete, yaratıcılık" gibi anahtar kelimeler öne çıkmıştır. Bu bulgular literatürde yapılan araştırmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Nitekim Homavandi ve arkadaşları (2024) tarafından sanat terapisi alanında en çok atıf alan 100 çalışmanın anahtar kelime analizinde kanser, psikoloji, alzheimer hastalığı, şizofreni, demans, travma, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, yaşam kalitesi, anksiyete ve stres kavramlarının ön planda olduğu görülmektedir. Diğer yandan Liu ve arkadaşları (2022) sanat terapisi ve iyilik hali üzerine bibliyometrik araştırmasında çocuk, depresyon, travma, psikoterapi, kanser, müzik terapisi, şizofreni, travma sonrası stres bozukluğu, ruhsal sağlık, yaşam kalitesi ve kaygı gibi anahtar kelimelere dikkat çekmişlerdir. Bu bağlamda sanat terapisinin aile üyelerinin hem klinik düzeydeki hastalıklarına hem de psikososyal refahına yönelik kullanıldığı ifade edilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireysel ve toplumsal düzeyde aileyi odağa alan sanat terapileri, aile üyelerinin bütüncül iyilik halinin sağlanması için oldukça önemlidir. Çünkü sanat terapisi, terapötik bir ilişki bağlamında fiziksel ve psikososyal sağlığın iyileştirilmesinde etkilidir. Sosyal hizmet mesleği sanatın değiştirici ve dönüştürücü işlevlerinden yararlanarak aile yaşam döngüsünde işlevsel olmayan mekanizmalara müdahalelerde bulunur ve değişimi önceler.

Bu araştırmanın sonuçları aile refahı açısından sanat terapilerinin özellikle depresyon, anksiyete, travma ve palyatif bakım bağlamında kritik müdahaleleri içerdiğini ortaya koymuştur. Uluslararası alanda hızla gelişen

sanat terapisi uygulamaları birey, aile, grup ve toplum temelli kanıta dayalı sosyal hizmet müdahaleleri için koruyucu/önleyici ve güçlendirici bir araç olarak işlev görebilir. Türkiye’de bu alanda literatürün sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda bütüncül psikososyal destek ve sağlık hizmetlerinin sunumunda özellikle ruh sağlığı alanında çalışan (sosyal hizmet uzmanı, psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman, ruh sağlığı hemşireleri vb.) meslek elemanlarının sanat terapisine yönelik araştırmaları ve uygulamaları oldukça önemlidir. Örneğin aile danışmanlığı hizmetlerinde sanat temelli müdahaleler ailelerin psikososyal gereksinimlerini karşılamada destekleyici bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Sosyal hizmet uzmanlarına ve diğer meslek elemanlarına yönelik sanat terapisi temelli mesleki eğitim programları geliştirilebilir. Dolayısıyla gelecek araştırmalarda aileyi merkeze alan sosyal hizmet, psikoloji, eğitim, sağlık gibi disiplinler arası alanların iş birliği ile sanat terapisi müdahale planlarının geliştirilmesi önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda aile alanında sanat temelli yaklaşımların daha fazla araştırılması ve müdahalelerde kültüre duyarlı, travma bilgili ve kanıta dayalı bir perspektifin odağa alınması önerilebilir.

Mevcut araştırmanın bir sınırlılığı olarak literatürün analizinde yalnızca Web of Science veri tabanının kullanılmış olması, alandaki tüm nitelikli araştırmaların temsiliyetini kısıtlayabilir. Gelecekte yapılacak araştırmalar, Scopus gibi veri tabanlarını içerebilir. Böyle bir yaklaşım sanat terapisinin aile alanında farklı yöntemler ve müdahale alanları açısından daha bütüncül bir perspektifle ele alınmasına katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra mevcut araştırmada sanat terapisinin resim, mandala, müzik, drama gibi çeşitli sanat dallarına göre kategorize edilmemesi önemli bir sınırlılık olarak ifade edilebilir. Diğer araştırmalarda sanat terapilerinde kullanılan türlere ve içeriklere göre derinlemesine analizler yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Aria, M., Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959–975. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>
- Bosman, J. T., Bood, Z. M., Scherer-Rath, M., Dörr, H., Christophe, N., Sprangers, M. A., & Van Laarhoven, H. W. (2021). The effects of art therapy on anxiety, depression, and quality of life in adults with cancer: a systematic literature review. *Supportive Care in Cancer*, 29, 2289–2298. <https://doi.org/10.1007/s00520-020-05869-0>
- Chiang, M., Reid-Varley, W. B., & Fan, X. (2019). Creative art therapy for mental illness. *Psychiatry Research*, 275, 129–136. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2019.03.025>
- Collette, N., Güell, E., Fariñas, O., & Pascual, A. (2021). Art therapy in a palliative care unit: Symptom relief and perceived helpfulness in patients and their relatives. *Journal of Pain and Symptom Management*, 61(1), 103–111. <https://doi.org/10.1016/j.jpainsymman.2020.07.027>
- Corrado, M., Wolf, D., & Bills, L. (2022). Trauma triptych: inviting cross-disciplinary collaboration in art therapy, social work, and psychiatry. *International journal of art therapy*, 27(4), 169–181. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/17454832.2022.2123011>
- Cui, Y., & Wang, F. (2022). The research focus and development trend of art therapy in Chinese education since the 21st century. *Frontiers in Psychology*, 13, 1002504.
- Dereli, A. B. (2024). Vosviewer ile Bibliyometrik Analiz. *Communicata*, (28), 1–7.
- Edwards, D. (2004). *Art therapy*. London: SAGE.

- Eren, N., Tunc, P., & Yücel, B. (2023). Effect of a long-term art-based group therapy with eating disorders. *Medical humanities*, 49(4), 576-582.
- Faltová, B., & Mojžišová, A. (2023). The use of art therapy interventions in schools to support schoolchildren in their health and well-being. *Меди́чні перспективи= Medicni perspektivi (Medical perspectives)*, (4), 173-180. <http://dx.doi.org/10.26641/2307-0404.2023.4.294223>
- Ganzon, C., O'callaghan, C., & Dwyer, J. (2020). "Art on Behalf": Introducing an accessible art therapy approach used in palliative care. *The Arts in Psychotherapy*, 67, 101616. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2019.101616>
- Güven, A. H., & Altundağ, S. (2024). Pediatrik Onkoloji Hastalarında Sanat Terapisi Uygulamalarının Etkinliği: Sistematik Derleme. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 7(3), 879-890.
- Hass-Cohen, N., Bokoch, R., Goodman, K., & Conover, K. J. (2021). Art therapy drawing protocols for chronic pain: Quantitative results from a mixed method pilot study. *The Arts in Psychotherapy*, 73, 101749. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.aip.2020.101749>
- Holmqvist, G., Roxberg, A., & Larsson, I. (2017). What art therapists consider to be patient's inner change. *International Journal of Psychoanalysis*, 75(Pt 1), 51-58. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2017.07.005>
- Homavandi, H., Kashani, M. M., & Batooli, Z. (2024). Bibliometric and subject analysis of 100 most-cited articles in the field of art therapy. *Journal of Creativity in Mental Health*, 19(3), 406-421.
- Liu, Z., Yang, Z., Xiao, C., Zhang, K., & Osmani, M. (2022). An investigation into art therapy aided health and well-being research: A 75-year bibliometric analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(1), 232. <https://doi.org/10.3390/ijerph19010232>
- Luo, X., Zhang, Z., Shi, X., He, C., Wang, J., Wu, Q., & Huang, G. (2023). Arts therapies for mental disorders in COVID-19 patients: A comprehensive review. *Frontiers in Public Health*, 11, 1289545.
- Malchiodi, C. A. (2012). *Handbook of art therapy* (2nd ed.). Guildford Press.
- Moula, Z. (2020). A systematic review of the effectiveness of art therapy delivered in school-based settings to children aged 5–12 years. *International Journal of Art Therapy*, 25(2), 88-99. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/17454832.2020.1751219>
- Nielsen, F., Feijo, I., Renshall, K., & Starling, J. (2021). Family art therapy: A contribution to mental health treatment in an adolescent inpatient setting. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 42(2), 145-159. <https://doi.org/10.1002/anzf.1449>
- Okcu, C. (2022). Psikodinamik yönelimli sanat terapisi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 5(10), 31-41.
- Riley, S., & Malchiodi, C. A. (2003). Family art therapy. *Handbook of art therapy*, 362, 374.
- Rodriguez Novo, N., Novo Muñoz, M. M., Cuellar-Pompa, L., & Rodriguez Gomez, J. A. (2021). Trends in research on art therapy indexed in the web of science: a bibliometric analysis. *Frontiers in Psychology*, 12, 752026.
- Rossetti, C. (2021). Art therapy as a support for women hospitalized on an antepartum unit. *Art Therapy*, 38(4), 181-188. <https://doi.org/10.1080/07421656.2021.1919008>
- Sabados, D. (2024). A path toward healing: Integrating internal family systems and art therapy. *Art Therapy*, 41(4), 194-202. <https://doi.org/10.1080/07421656.2023.2292902>
- Schouten, K. A., De Niet, G. J., Knipscheer, J. W., Kleber, R. J., & Hutschemaekers, G. J. (2015). The effectiveness of art therapy in the treatment of traumatized adults: A systematic review on art therapy and trauma. *Trauma, violence, & abuse*, 16(2), 220-228. <https://doi.org/10.1177/1524838014555032>
- Talwar, S. (2010). An intersectional framework for race, class, gender, and sexuality in art therapy. *Art Therapy*, 27(1), 11-17.

- Temür, B. N., Düzgün, M. V., Aksoy, N., İşler, A., & Çetinkaya, E. (2025). Living with a new kidney from the perspective of adolescents: A mandala-supported qualitative study. *Quality of Life Research*, 34(4), 1017-1026. <https://doi.org/10.6002/ect.mesot2023.p9>
- Ugurlu, N., Akca, L., & Acarturk, C. (2016). An art therapy intervention for symptoms of post-traumatic stress, depression and anxiety among Syrian refugee children. *Vulnerable children and youth studies*, 11(2), 89-102.
- Ünal, E., & Yüce, G. E. (2024). The effectiveness of art-based interventions for cancer patients: A systematic review and meta-analysis. *European Journal of Oncology Nursing*, 102755. <https://doi.org/10.1016/j.ejon.2024.102755>
- Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2023). VOSviewer manual, https://www.vosviewer.com/documentation/Manual_VOSviewer_1.6.19.pdf
- Varışlı, B., Kurdoğlu, İ., & Ergin, S. (2024). Değişen toplumda dünya aileleri: aile örüntüleri ve hastalıkta, sağlıkta evlilikler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 24(62), 115-136.
- Wu, J. F., & Chung, C. Y. (2023). Art therapy as an intervention for children: A bibliometric analysis of publications from 1990 to 2020. *Sage Open*, 13(4), 21582440231219143.
- Yıldırım, B. (2020). Sosyal Hizmet Uygulamasında Bowen'ın Aile Sistemleri Yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(47), 287-313.
- Yılmaz, O., & Öztürk, A. (2019). Palyatif bakım kapsamında psikoterapiler ve uygulamaları. *Akdeniz Tıp Dergisi*, 5(1), 7-14.
- Yuan, Z., Li, B., Ye, X., & Zhu, X. (2021). Systematic review and meta-analysis of the effects of group painting therapy on the negative emotions of depressed adolescent patients. *Annals of palliative medicine*, 10(10), 107440755-107410755.